

Gordan Grlić Radman
NEUTRALNOST I NOVA EUROPSKA SIGURNOST

Nakladnik
Golden marketing-Tehnička knjiga
Jurišićeva 10, Zagreb

Za nakladnika
Ana Rešetar

Urednik
Ilija Ranić

Recenzenti
prof. dr. sc. Radovan Vukadinović
prof. dr. sc. Vlatko Cvrtila

Copyright © 2009., Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb
Sva prava pridržana

ISBN 978-953-212-367-8

Gordan Grlić Radman

NEUTRALNOST I NOVA EUROPSKA SIGURNOST

Golden marketing-Tehnička knjiga
Zagreb, 2009.

Sadržaj

Kratice	7
Predgovor.	9
Uvod	13
Nastanak i osnovna obilježja neutralnosti	21
Pojam, pravni izvor i pojavni oblici neutralnosti 22; Neutralnost i stanje rata 31; Neutralnost i stanje mira 39; Neutralnost i Hladni rat 44; Neutralnost: preživljena strategija? 49; Zaključak 57	
Neutralnost i sigurnost	59
Sigurnosnopolitički okvir između nacionalne i kolektivne sigurnosti 61; Neutralnost i UN 69; Neutralnost i OESS 77; Neutralnost i NATO 79; Neutralnost i EU 84; Zaključak 90	
Nova europska sigurnosna arhitektura.	93
Nova europska strateška okolina 94; Neutralnost i nova europska sigurnosna arhitektura 99; Eurointegracija – sigurnosnopolitičke posljedice na neutralne zemlje 115; Reforma obrambenih snaga neutralnih zemalja 119; Neutralnost i međunarodna sigurnost nakon rata u Iraku 122; Zaključak 134	
Neutralnost u praksi država	139
Finska 140; Švedska 160; Irska 179; Austrija 193; Švicarska 221; Ostali primjeri 281; Zaključak 298	
Zaključna razmatranja	307
Summary.	311
Dodaci	315
V. Haška konvencija o pravima i dužnostima neutralnih sila i osoba u slučaju kopnenog rata od 18. listopada 1907. (poglavlja I-III) 315; Izvadak iz ugovora o Europskoj Uniji 319; Ustavni dokumenti Austrije relevantni za neutralnost 326; Ustavni dokumenti Švicarske relevantni za neutralnost 333	
Prilozi.	335
Intervju s dr. Hansom Knitelom 335; Intervju s prof. dr. Rudolfom Logothettijem 337; Intervju s dr. Jean-Jacquesom de Dardelom 340	
Ilustracije	347
Literatura	357
Kazalo	377
Bilješka o autoru.	383

KRATICE

BG	Bundesgesetz (Savezni zakon Austrije)
BGBI	Bundesgesetzblatt (Službeni list Saveznog zakona)
BMAA	Bundesministerium für auswärtiges Amt (Savezno ministarstvo vanjskih poslova)
BV	Bundesverfassung (Savezni ustav)
BVG	Bundesverfassung (Savezni ustavni zakon)
BZÖ	Bündnis für die Zukunft Österreich (Pokret za budućnost Austrije)
CFE	Treaty on Conventional Forces in Europe (Sporazum o konvencionalnim vojnim snagama u Europi)
CFSP	Common Foreign and Security Policy (Zajednička vanjska i sigurnosna politika)
COCOM	Coordinating Committee (Kordinacijski odbor za trgovinsku politiku Istok-Zapad – za višestranu kontrolu transfera suvremene tehnologije u komunističke države)
CVP	Christlichdemokratische Volkspartei der Schweiz (Kršćansko-demokratska pučka stranka Švicarske)
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council (Euroatlantsko partnersko vijeće)
EC	European Commission (Europska komisija)
ECO	Economic Cooperation Organisation (Ekonomska organizacija za suradnju)
ECSC	European Coal and Steel Community (Europska zajednica za ugljen i čelik – Montan unija)
ED	Das Eidgenössische Departement für auswärtige Angelegenheiten (Švicarsko ministarstvo vanjskih poslova)
EEA	European Economic Area (Europski ekonomski prostor)
EEC	European Economic Community (Europska ekonomska zajednica)
EFTA	European Free Trade Association (Europsko udruženje za slobodnu trgovinu)
ESDP	European Security and Defense Policy (Europska sigurnosna i obrambena politika)
EU	European Union (Europska unija)
EUFOR	The European Military Force (Europske vojne snage u BiH)
EULEX	The European Union Rule of Law Mission (Pravosudna i policijska misija EU na Kosovu)
EUROPOL	European Police Office (Europski policijski ured)

EUROJUST	European Body for the Enhancement of Judicial Cooperation (Europsko tijelo za poticanje suradnje pravosudnih tijela radi učinkovitog otkrivanja i procesuiranja kaznenih djela organiziranog kriminala)
FAZ	Frankfurter Allgemeine Zeitung
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs (Slobodarska stranka Austrije)
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Opći sporazum o carinama i trgovini)
IAEA	International Atomic Energy Agency (Međunarodna agencija za atomsku energiju)
IFOR/SFOR	Implementation Force/Stabilisation Force in Bosnia and Herzegovina (Multinacionalne snage za implementaciju mira u BiH)
ISAF	International Security Assistance Force in Afghanistan (Međunarodne sigurnosne snage za potporu u Afganistanu)
KMG	Kriegsmaterialgesetz (Zakon o ratnom materijalu)
NACC	North Atlantic Cooperation Council (Sjevernoatlantsko vijeće za suradnju)
NZZ	Neue Zürcher Zeitung
OECD	Organization of Economic Cooperation and Development (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvitak)
OEEC	Organization of European Economic Cooperation (Organizacija za europsku ekonomsku suradnju)
OESC	Organization for Security and Cooperation in Europe (Organizacija za europsku sigurnost i suradnju – OESS, ranije KESS)
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (Organizacija za zabranu kemijskog oružja)
ÖVP	Österreichische Volkspartei (Austrijska pučka stranka)
PfP	Partnership for Peace (Partnerstvo za mir – NATO-program)
SALT	Strategic Arms Limitation Talks (Pregovori o ograničenju strateškog naoružanja)
SECO	Staatssekretariat für Wirtschaft (Državni ured za gospodarstvo Švicarske)
SP	Sozialdemokratische Partei der Schweiz (Socijaldemokratska stranka Švicarske)
SPÖ	Sozialdemokratische Partei Österreichs (Socijaldemokratska stranka Austrije)
START	(I i II) Strategic Arms Reduction Talks (Pregovori o smanjenju strateškog naoružanja)
SVP	Schweizerische Volkspartei (Švicarska pučka stranka)
UNA	Untergruppe Nachrichten und Abwehr (Vojna obavještajna služba Švicarske)
UNMIK	United Nations Mission in Kosovo (UN-ova misija na Kosovu)
WEU	West European Union (Zapadnoeuropska unija)
ZVSP	Zajednička vanjska i sigurnosna politika

Predgovor

Stupajući u diplomatsku službu Republike Hrvatske, početkom 1992, nisam mogao pretpostaviti da će mi ta kreativna djelatnost ili, kako bi kazao Winston Churchill, “djelotvorno oruđe u očuvanju civiliziranog lica svijeta”, biti inspiracija za bavljenje znanstveno-istraživačkim radom. Upravo je odlazak na prvi mandat, u trajno neutralnu Švicarsku, bio poticaj za kasniji izbor poslijediplomskog studija Međunarodnih odnosa, na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Knjiga, *Politika i diplomacija*, prof. dr. Radovana Vukadinovića, koju sam s velikim zanimanjem čitao za drugog diplomatskog mandata u Sofiji, bila je, konačno, povod za upis poslijediplomskog studija i izradu prvog seminarskog rada na temu specifičnog švicarskog političkog sustava, koju mi je predložio prof. Vukadinović. Bilo je logično da je ta tema bila uvod u magistarski rad “Švicarska i njena neutralnost.”

Doktorat, iz kojeg je proizašla ova knjiga, samo je nastavak i nadogradnja sistematiziranog znanja o europskoj neutralnosti, koja je postala područje moga istraživačkog rada. S pasioniranom znatiželjom, koja mi je dala potrebnu mentalnu lakoću u prevladavanju uvriježenih stereotipa i oslobađanju od (političkog) pozitivizma, ulazio sam dublje u istraživačko područje ovoga sigurnosnopolitičkog instituta i sociopolitičkog fenomena današnjice. Izučavanje pojma neutralnosti podrazumijevalo je poznavanje povijesnog konteksta nastanka država i njihovu želju za slobodom i samostalnošću, u vremenim u kojima je rat bio legalno sredstvo u ostvarivanju vlastitih političkih interesa. Taj širi pogled, odnosno sustavniji povijesno-politički diskurs, otvarao je mogućnost uspostavljanja i šireg spektra parametara i kriterija za vrednovanje neutralnosti u svim potrebnim aspektima (vremenskim, pravnim, političkim, gospodarskim, etičkim).

Nisu, međutim, svi autori imali jedinstvene poglede na pojam neutralnosti, niti su dijelili identične stavove. Pogotovo kada je u pitanju međunarodno običajno pravo na kojemu počiva pravo neutralnosti. Ili, teorijska dvojba o kompatibilnosti trajno neutralne zemlje s propisima UN-a, koja

je, na primjeru trajno neutralne Austrije, otklonjena tzv. Verdrossovom doktrinom, budući da je, sve do kraja Hladnoga rata, u pogledu vojnih sankcija, prvenstvo davala vlastitim internim pravilima, a ne važećim propisima sadržanim u Povelji UN-a. Zbog toga je trebalo raditi komparativne analize, sagledavati objektivne i subjektivne čimbenike koji su utjecali na specifični status neutralnosti, ulogu neutralnih država u međunarodnim odnosima i njihovu vanjskopolitičku praksu. Ipak, prevladava mišljenje autora kako je, završetkom Hladnog rata, neutralnost postala anakrona novouspostavljenom poretku zajedničkih vrijednosti. Neutralnost se tako doživljava kao nepostojeći vezivni element u novoj sigurnosnoj arhitekturi, a s obzirom na činjenicu njezina postojanja, neutralnost podrazumijeva smetnju daljnjem razvoju i potpunoj integraciji europskog sigurnosnopolitičkog prostora.

Iz ovoga proizlazi kako je, na ovom planu, u smislu striktne apologije određenih postavki, bilo teško ostvariti neke nove elemente originalnosti, no svakako da je metodičko istraživanje omogućavalo selektivniji pristup ovoj materiji i određivanje jasnijeg pravca u prikupljanju i interpretaciji onih materijalnih činjenica koje su demistificirale ekskluzivnost i idealističku sliku koju su o sebi imale europske neutralne zemlje. Na primjerima neutralnih država, koje postupno – no još i dalje s rezervom – modificiraju neutralnost u pokušaju prilagodbe njihovih politika na nove međunarodnopolitičke datosti, argumentirao sam nespojivost politike neutralnosti s posvemašnje zahuktalim integracijskim procesima. U radu sam koristio literaturu uglednih međunarodnih pravnika, politologa i analitičara (Bindschedler, Cvrtila, Gabriel, Gehler, Ginther, Goetschel, Greber, Luif, Neuhold, Petković, Riklin, Rotter, D. Rudolf, Schindler, Schweitzer, Verdross, Verosta, Vukadinović, Wittmann, Zemanek).

Usprkos činjenici da je ova knjiga derivat doktorata, prilično sam truda uložio u koncepcijsku prilagodbu, sukladno uobičajenim zahtjevima čitateljstva. Nadam se da sam u tome većim dijelom i uspio, no, naposljetku, to će ocijeniti sami čitatelji. Iako je na koricama ove knjige moje ime, ona ne bi bila ostvarena da nije bilo određenog broja ljudi koji su me poticali i ohrabivali na njeno objavljivanje. Prije svega, zahvaljujem se dvojici mojih ocjenjivača, uglednim znanstvenicima i sveučilišnim profesorima: prof. dr. Radovanu Vukadinoviću, glavnom “krivcu” za moj upis na poslijediplomski studij i izbor teme za magistarski rad. Također sam zahvalan prof. Vukadinoviću i za svu daljnju potporu u javnoj verifikaciji znanstvenika te podršci koja je rezultirala doktorskim radom i ovom knjigom. Zahvalan sam svom mentoru, dekanu Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, prof. dr. Vlatku Cvrtili, koji je, usprkos velikoj zauzetosti – kao savjetnik Predsjednika RH, a potom kao dekan Fakulteta – uspio odvojiti vremena za konzultacije, čitanje i sugestije.

Osobito je dojmpljiva izuzetna pristupačnost i konstruktivnost dr. Cvrtila. Također sam zahvalan i akademiku Davorinu Rudolfu, članu Ispitne komisije za obranu doktorata, čija mi je knjiga *Neutralnost i paksaktivnost*, s obzirom na njen međunarodnopravni aspekt, bila od velike pomoći, kao i njegova osobna sjećanja na početno razdoblje institucionalne izgradnje hrvatske države u kojemu je, kao istaknuti vladin dužnosnik, predlagao vanjskopolitičke modele koje su uključivale i neutralni status. Nekolicina kolegica i kolega u Ministarstvu vanjskih poslova i europskih integracija bili su mi stalna podrška. Najiskrenije im se zahvaljujem na savjetima i pomoći te na osiguranju kreativnog intelektualnog ambijenta u kojem smo hrabro razmišljali i žučno raspravljali o svim srodnim temama. Isto tako, zahvalan sam gospodinu Iliji Raniću, mojem uredniku, koji me je upozorio na potrebu stanovite koncepcijske modifikacije i tekstualnu racionalizaciju.

Savjeti dr. Hanspetera Neuholda, profesora međunarodnog prava na Fakultetu pravnih znanosti Bečkog sveučilišta, a pogotovo njegovi radovi, bili su mi dragocjeni u pripremanju doktorskog rada. Korespondirao sam i s drugim stručnjacima za sigurnosnopolitičku problematiku: s prof. dr. Rudolfom Logothettijem, direktorom Paneuropskog instituta za europsko pravo i politiku u Münchenu i Salzburgu, aktualnim savjetnikom ministra obrane Republike Austrije, obavio sam intervju koji se nalazi u priložima ovoga rada. Također sam, kao komparativni uzor, priložio intervju koje sam obavio s dr. Hansom Knitelom, profesorom ustavnog prava i bivšim austrijskim veleposlanikom u Hrvatskoj (2000–2005), te s dr. Jean-Jacquesom de Dardelom, ambasadorom i visokim dužnosnikom u švicarskom Ministarstvu vanjskih poslova.

Da bi knjiga bila vizualno dojmpljivija, obogaćena je prigodnim karikaturama i ilustracijama. Zbog toga izražavam zahvalnost na odobrenju za njihovo korištenje: gospođi Margrit Wechsler iz Züricha, gospodinu Marcu Ratschilleru, glavnom uredniku švicarskog satiričkog magazina *Nebelspalter* iz Horna, gospodinu Patricku Chappettu, poznatom i uglednom švicarskom satiričaru-karikaturistu iz Ženeve, te gospodinu Silvanu Wegmannu iz Badena. Osobito mi je zadovoljstvo prenijeti njihove ljubazne riječi kojima su pozdravili objavljivanje njihovih uradaka u jednoj hrvatskoj publikaciji.

I, na kraju, moja neograničena zahvala onima kojima i posvećujem ovu knjigu: mojim dragim roditeljima na sveukupnoj podršci te supruzi i djeci koji su mi bili najveći motiv.

Zagreb, 24. travnja 2009.

Autor

Uvod

Fenomenologija neutralnosti oduvijek je bila intrigantna u političkoj praksi država. Iako je taj pojam povijesno afirmiran, budući da neutralne zemlje nikada nisu započinjale rat niti su u njemu sudjelovale, prema neutralnosti je izvana ipak postojao ambivalentan odnos i stanoviti oblik nepovjerenja. S jedne strane, neutralne države uživale su ugled, budući da su bile oaze mira: vodile su mirotvornu politiku i odlučno zagovarale humanitarni aspekt, nudeći se za posrednika. S druge strane, uvijek je postojao izvjesni stupanj nepovjerenja, tako da ih se optuživalo za suradnju sa suprotnom stranom, ukoliko su države bile u ratu. Neutralne države imale su, zbog toga, tešku zadaću u dokazivanju vjerodostojnosti prakticiranja neutralnosti. Mnoge su na tom putu posustale pa su to prestale biti, ili su jednostavno pregažene u svjetskim ratovima. Nakon II. svjetskog rata, tek je nekolicini europskih država uspjelo, uslijed nesavršenosti organizacije kolektivne sigurnosti zbog heterogenosti međunarodne zajednice, reafirmirati neutralnost. Svaka od tih država različito je prakticirala neutralnost, s obzirom na specifični geopolitički položaj, drugačiju povijesnu genezu i pravnu podlogu. Za vrijeme Hladnog rata uspješno su, više ili manje, balansirale između dva suprotstavljena vojno-politička bloka.

No, završetak Hladnog rata stvorio je i novi međunarodni poredak koji je obećavao uređeniji svijet, u kojemu će politički lideri i međunarodne institucije prepoznati racionalni smisao održivosti međunarodne zajednice u miru, solidarnosti (političkoj i pravnoj) i aktivnoj participaciji. To je, također, značilo i da je, konačno, u praksi prihvaćen kolektivni sustav sigurnosti, u kojem će zajedničke pravne norme ograničiti upotrebu vojne moći. Te promjene bile su ujedno snažni politički motivator i za Europu, koja je poduzela korjenite i dinamične gospodarsko-političke strukturalne reforme. Integracijski procesi postali su dinamičniji, kako bi se stvaranjem jedinstvenih pravnih, političkih i gospodarskih standarda ostvarila što uža suradnja na svim područjima. Ipak, pokazalo se da

je sigurnost nedvojbeno jedan od najvažnijih čimbenika međuovisnosti u novom europskom prostoru. Ta činjenica relativizirala je postojanje klasičnih oblika nacionalnih sigurnosnoobrambenih doktrina, što će imati presudan utjecaj i na neutralnost, kao tradicionalni vanjskopolički instrument u zaštiti sigurnosno-političkih interesa europskih neutralnih zemalja. U novom međunarodnom poretku pojam neutralnosti je dakle minoriziran, a njegova primjena sve ograničenija.

Naime, u suvremenoj Europi, gdje demokratske države, uz UN kao univerzalnu organizaciju kolektivne sigurnosti, nastoje izgraditi institucije za dugoročno osiguranje mira i sigurnosti na njenom ukupnom prostoru (EU na putu razvijanja političke i sigurnosne zajednice, a NATO na putu izgradnje središnjeg instrumenta osiguranja stabilnosti i mira euroatlantskog prostora), postavlja se pitanje o mjestu i vrijednosti neutralnosti u novom svjetskom poretku, s obzirom da je sigurnosnopolitički koncept neutralnosti, prvobitno, bio vezan za razdoblja u kojima je rat bio legalno sredstvo politike (stvaranjem Lige naroda, a kasnije UN-a, rat je zabranjen). No, može li i moderna Europa odnosno EU, s obzirom na dramatične promjene i dinamična međunarodnopolitička zbivanja, priuštiti sebi luksuz neutralnosti svojih članica?

Ukoliko ne, a ove bi države ipak željele ostati neutralne, koje će onda koncesije, i u kojoj mjeri, EU zahtijevati od tih država, posebno od Švicarske, koja još nije ni članica, a to – dugoročno – želi biti? Naime, izgradnja zajedničke vanjske, sigurnosne i obrambene politike zahtijeva solidarnost i participaciju u obvezi uzajamne pomoći te bezrezervno prihvaćanje budućeg uređenja, pravne strukture i ustrojstvene mehanizme za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku, uključujući i njenu vojnu dimenziju. Ne postoji li, zbog toga, potreba za temeljitom revizijom pravnog instituta neutralnosti? U tom kontekstu postavlja se daljnje pitanje, može li međunarodnopravni institut neutralnosti uopće naći primjenu u jednoj suvremenoj transatlantskoj zajednici, s obzirom da je, činjenično, anakroničan novouspostavljenim vrijednostima? Također se možemo upitati smije li se neutralnost uopće i primjenjivati, budući da bi i samo pozivanje na status neutralnosti, s moralnog i etičkog stajališta, politički bilo nekorektno?

Većina autora suglasna je s time kako su neutralne zemlje prisiljene na prilagodbu svoje neutralnosti na nove okolnosti, bilo da je to iz *sigurnosnopolitičkih, institucionalnih* ili *gospodarskih* razloga.¹ U tom novom vremenu neutralne zemlje suočene su s novim izazovima i problemima, koji nadilaze tradicionalne okvire i političke instrumente za njihovo savladavanje. Pritom je potrebno imati na umu kako su Finska, Austrija i Švedska mogle biti u situaciji da na rezultate svojih pregovora s EU

¹ Gustenau (2000), str. 36.

utječu bar djelomično, zastupajući vlastite interese, ali i pristajanjem na kompromise i ustupke. Načelno, uvijek ostaje otvorena mogućnost, kojom bi se moglo prijetiti, da se ciljana suradnja napusti odnosno da se ucjenjuje napuštanjem pregovora ako se ne prihvate određeni uvjeti. Za ove kandidate bilo je, u pristupnim pregovorima, posebno važno spriječiti zahtjev tadašnje Europske zajednice za izvršenjem sigurnosnopolitičkih garancija, iako su u tim pitanjima i tako mogli polučiti uspjeh, budući da to nije traženo ni od Irske.

U konačnici, ove zemlje su itekako bile zainteresirane za članstvo u EU, tako da su pozicije o vlastitoj posebnosti teško mogle biti zastupane pred nezaustavljivom razvojnom mašinerijom jedne političke zajednice *sui generis*. Tako su novi kandidati morali dati uvjerenja i obećanja u prilog zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici, budući da je “neutralnost” nepoznato stanje u dinamičnoj razvojnoj sigurnosnoj i obrambenoj politici EU. Iako se zbog toga ni jedna od ovih država nije službeno odrekla neutralnosti, s obzirom da je neutralnost izrazito ukorijenjena u svijest njihovih građana, uvjeti za članstvo u cijelosti su ispunjeni – bez rezervi u vezi s neutralnošću. Posebnosti ovih država članica nisu sukladne integrativnom projektu EU, koja ih želi ujediniti pod znakom jednakosti obveza i prava, odgovornosti i solidarnosti, a ne ekskluzivnosti nekih zemalja unutar jedinstveno nastupajućeg kluba. U procesu izgradnje zajedničke obrane, u međuvremenu su sve države članice osigurale kontingente za europske snage u kriznim situacijama, pa se postavlja sljedeće pitanje, ima li u tom procesu uopće mjesta za neutralnost?²

Za ilustraciju ove problematike neka posluži Knobelova tvrdnja, koja kaže kako se, s teoretskog aspekta, integracijski pokušaji u međunarodnim odnosima više bave nastajanjem institucionalnog osiguravanja međunarodne suradnje nego njenim proširenjem.³ Tako se, iz *neorealističkog* pogleda, može tumačiti kako je “prilagodba neutralnosti” reakcija na promijenjenu sigurnosnopolitičku situaciju. Neutralne države Europe, nakon završetka Hladnog rata, nisu više bile u prostornom vakuumu između velikih sila niti su morale balansirati između dva ideološki antagonizirana svijeta. One su iznova aranžirale svoj neutralni status na osnovi promijenjenog sigurnosnog položaja te su, sukladno vlastitim spoznajama i procjenama, izabrale najbolju opciju.⁴

Institucionalisti naglašavaju mogućnost utjecaja međunarodnih institucija na ponašanje država, što znači da bi EU, u ovom slučaju, kao međunarodna institucija, mogla pokrenuti neutralne u pravcu suradnje s osta-

² Gustenau (2000), Hummer (2001), Keohane (2001), Wittmann (2001a) smatraju kako je evidentno da u tom procesu nema više mjesta trajnoj neutralnosti.

³ Knobel (1994), str. 13.

⁴ Gärtner (1996), str. 388.

lim EU-članicama kako bi se ostvarila zajednička vanjska i sigurnosna politika.⁵ U skladu s ovim razmišljanjima, proizlazi kako međunarodne institucije reduciraju nesigurnost, ukoliko ostavljaju na raspolaganju simetrične, a time i vjerodostojne informacije. Nadalje, kaže se kako se, pomoću *teorije o međuovisnosti*, novi pravac neutralnosti može svesti na gospodarsku isprepletenost, i konstatira se *da političko umrežavanje nudi dovoljno osnove za sigurnost*,⁶ i time sprječava ratove. Međusobna ovisnost, koja je opet nastala gospodarskom međuovisnošću, uvjetuje suradnju u sigurnosnopolitičkim poslovima, također i tada kad vojna moć, kao instrument vanjske politike, igra marginalnu ulogu. Pritom je ovisnost manjih i neutralnih država naspram EU vrlo velika, no, u svakom slučaju, ustanovljiva je rastuća međuovisnost između nacionalne i internacionalne sigurnosti.⁷ Prema tom modelu, visoki stupanj međuovisnosti praktički isključuje rat između tih država.

Sukladno teoriji *federalista*, težnja za moći, u okviru nacionalnih država, na međunarodnoj razini nestaje, s obzirom na federalnu moć.⁸ Elite uviđaju strukturne promjene koje im dozvoljavaju odricanje od neutralnosti, a time i od suvereniteta.⁹ *Neofunkcionalisti* zastupaju gledište da gospodarska integracija, konačno, vodi političkom, a time i sigurnosnopolitičkom jedinstvu,¹⁰ jer se na taj način traži umrežavanje i združivanje pojedinih institucija. Smatra se kako se prilagodba neutralnog shvaćanja triju EU-članica (Austrija, Finska i Švedska) može tumačiti kao korak prema zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici, koja će kasnije evoluirati u doista "zajedničku", te je sigurno da neće biti neutralna, uostalom i zbog globalne gospodarske i političke važnosti EU. Ukazuje se na nedostatke ovoga modela, koji bi se mogli pronaći u tome da se, u većini slučajeva, ne može utvrditi **kako, kada**, i na koji način može uslijediti prelijevanje (*spill-over process*)¹¹ na višu razinu, a kada ostaje stalno otvoren – proces bez vremenskog ograničenja (*open-ended process*).¹²

O neutralnosti, kao međunarodnopravnom institutu i vanjskopoličkom instrumentu, odnosno državnoj maksimi, ali i, uvjetno, etičkom i moralnom pojmu stanja svijesti – dakle društvenom fenomenu, postoji bogata pravna i politološka literatura. Zbog toga ću se ograničiti na politološku introspekciju neutralnosti u suvremenom europskom sigurnosnom kontekstu i novom dinamičnom globalnom poretku, koji bitno utječe na

⁵ Gärtner (1996), str. 389.

⁶ Gärtner (1996), str. 390.

⁷ Reiter (1993), str. 197.

⁸ Knobel (1994), str. 15; Rosamond (2000), str. 23.

⁹ Welz/Engel (1993), str. 136.

¹⁰ Gärtner (1996), str. 392; Rosamond (2000), str. 50.

¹¹ Gärtner (1996), str. 392.

¹² Gabriel (1996), str. 6.

Gordan Grlić Radman
NEUTRALNOST I NOVA EUROPSKA SIGURNOST

Nakladnik
Golden marketing-Tehnička knjiga
Zagreb, Jurišićeva 10
tel.: 01/4810-819, 4810-820
faks: 01/4810-821
e-mail: gmtk@gmtk.net
www.gmtk.net

Grafički urednik
Nenad B. Kunštek

Lektorica
Neda Rudež

Likovno rješenje korica
Studio Golden

Tisak i uvez
Profil, Zagreb
studeni 2009.

CIP zapis je dostupan u računalnom
katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 720856.